

"Poviline provedennia enerhetychnykh audytiv na pidpriemstvakh teploenerhetyky ne spryiaie realizatsii prohramy pidvyshchennia enerhoefektyvnosti ta zmeshennia spozhyvannia enerhoersursiv v rehioni" [Slow conduct energy audits at thermal power does not contribute to the program of energy efficiency and reducing energy consumption in the region]. http://www.ppo-kru.org.ua/view_news/1213.html?page=71

"Pratsia Ukrainy 2013" [Work Ukraine 2013]. http://ukrstat.org/uk/druk/publicat/kat_u/publ11_u.htm

Poluianov, V. P., and Holovchanska, M. A. "Finansove zabezpechennia proektiv z enerhozberezhennia na pidpriemstvakh zhytlovo-komunalnogo hospodarstva Ukrainy" [Financial support for energy efficiency projects in housing and communal services of Ukraine]. <http://journals.urau.ua/index.php/2225-6725/article/view/21364/19560>

Trach, O. Yu. "Model zaprovadzhennia zakhodiv z enerhozberezhennia v zhytlovo-komunalnomu hospodarstvi" [Model implementation of energy efficiency measures in housing]. http://www.ed.ksue.edu.ua/ER/knt/ee12_70/e142tra.pdf

"Udoskonalennia prohramno-tsilyovoho metodu planuvannia mistsevykh biudzhetiv" [Improvement program budgeting planning local budgets]. http://dSPACE.uabs.edu.ua/jspsui/bitstream/123456789/7713/2/stattya_Kvachan_vdoskonal_prog_cil_metod.pdf

Zapukhliak, I. B. "Otsinka potentsialu enerhozberezhennia vitchyznianskykh hazotransportnykh pidpriemstv" [Assessment of energy saving potential domestic gas transmission companies]. *Teoretychni ta prykladni pytannia ekonomiky*, no. 22 (2010): 227-235.

УДК 338.242:332.142

ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЮ БЕЗПЕКОЮ РЕГІОНУ

© 2015 ПІЛКО А. Д.

УДК 338.242:332.142

Пілко А. Д. Формування механізму управління продовольчою безпекою регіону

Метою статті є висвітлення основних результатів проведеного аналізу існуючих підходів до трактування поняття «продовольча безпека», а також формування механізму управління продовольчою безпекою регіону в умовах системних трансформацій. Ідентифіковано основні критерії ефективності регіональних ринків продовольства, і, відповідно, продовольчої безпеки регіону. Систематизовано фактори, від яких буде залежати стан забезпечення продовольчої безпеки регіону. Виявлено чинники, котрі визначають величину фактичного споживання продуктів харчування на душу населення територіальної системи, а отже, і рівень продовольчої безпеки. Для проведення експрес-оцінки рівня забезпечення продовольчої безпеки регіону запропоновано використовувати показники достатності споживання продовольства, доступності продовольства та показник продовольчої самодостатності регіону. Завдання, вирішення яких намічено в рамках дослідження, можуть стати основою для розробки перспективного напрямку моніторингу, а також відповідних цільових програм забезпечення продовольчої безпеки регіонів України.

Ключові слова: продовольча безпека, регіон, механізм управління.

Бібл.: 8.

Пілко Андрій Дмитрович – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економічної кібернетики, Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника (вул. Шевченка, 57, Івано-Франківськ, 76018, Україна)

E-mail: andriypilko@i.ua

УДК 338.242:332.142

Пілко А. Д. Формирование механизма управления продовольственной безопасностью региона

Целью статьи является освещение основных результатов проведенного анализа существующих подходов к определению понятия «продовольственная безопасность», а также формирование механизма управления продовольственной безопасностью региона в условиях системных трансформаций. Идентифицированы главные критерии эффективности региональных рынков продовольствия, и, соответственно, продовольственной безопасности региона. Систематизированы факторы, от которых зависит уровень обеспечения продовольственной безопасности региона. Приведены факторы, определяющие уровень фактического потребления продуктов питания на душу населения в территориальной системе, и, соответственно, уровень продовольственной безопасности. Для проведения экспресс-оценки уровня обеспечения продовольственной безопасности региона предложено использовать показатели уровня потребления продовольствия, доступности продовольствия, а также показатель самодостаточности региона. Задачи, решение которых намечено в процессе исследования, могут стать основой для разработки перспективного направления мониторинга, а также соответствующих целевых программ обеспечения продовольственной безопасности регионов Украины.

Ключевые слова: продовольственная безопасность, регион, механизм управления.

Библ.: 8.

Пілко Андрей Дмитриевич – кандидат экономических наук, доцент, доцент кафедры экономической кибернетики, Прикарпатский национальный университет им. В. Стефаника (ул. Шевченко, 57, Ивано-Франковск, 76018, Украина)

E-mail: andriypilko@i.ua

UDC 338.242:332.142

Pilko A. D. Formation of Mechanism for Managing Food Security of Region

The aim of the article is to highlight the major findings of the conducted analysis of existing approaches to definition of «food security», as well as forming of a mechanism for managing food security of region in terms of systemic transformations. The key efficiency criteria for regional food markets, and consequently, for the food security of region, are identified. The factors, on which the level of food supply security in the region depends, are systematized. The factors that determine the level of actual food consumption per capita in the territorial system and, consequently, the level of food security, are presented. To conduct a rapid assessment of the level of food security in the region, has been proposed that indicators of the food consumption level, foods availability, as well as the indicator of self-sufficiency of region be used. The tasks, which are designated during the study, can become the basis for development of perspective areas of monitoring, as well as appropriate target programs for ensuring the food security of the regions of Ukraine.

Key words: food security, region, management mechanism.

Bibl.: 8.

Pilko Andriy D. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Associate Professor, Department of Economic Cybernetics, Precarpathian National University named after V. Stefanyk (vul. Shevchenko, 57, Ivano-Frankivsk, 76018, Ukraine)

E-mail: andriypilko@i.ua

Слушним і обґрунтованим є твердження про те, що на даний час, мабуть, немає поняття, яке було б одночасно настільки простим і зрозумілим на інтуїтивному рівні, і водночас не мало б єдиновизначних підходів до трактування своєї сутності, як поняття безпеки. Економічні та соціальні умови, які склалися в державі, вимагають координації зусиль з активізації потенціалу розвитку регіональних систем. Ні для кого не є секретом, що в умовах, котрі мають місце на даному етапі розвитку держави, скорочення потенціалу розвитку регіонів та їх територіальних систем носить кумулятивний ефект і відбувається одночасно за усіма напрямками соціально-економічного розвитку. Ситуація характеризується падінням обсягів промислового виробництва, спричиненого як світовою фінансово-економічною кризою, так і збройним протистоянням в окремих регіонах України. На фоні макроекономічної дестабілізації та вимушеного зростання витрат на оборону відбувається знецінення національної грошової одиниці та скорочення платоспроможного попиту населення при одночасному зростанні цін на енергоносії. Такий стан справ закономірно призводить до наростання соціальної аномії, стрімкого нарощення рівня соціального напруження, активізації протестного потенціалу, що в умовах військового протистояння є дуже небезпечними сигналами для органів державної влади та державних інститутів забезпечення національної безпеки.

Трансформаційні процеси, і, зокрема, характер і швидкість трансформацій, котрі торкаються практично всіх без винятку сфер життя суспільства, спричиняють і надалі будуть визначати докорінні зміни в системі уявлень про роль регіональних товарних ринків, зокрема і ринків продовольства та безпеку їх розвитку, і одночасно стають поштовхом до фундаментального переосмислення місця безпеки в ієрархії потреб людини та соціуму. Особливої актуальності набувають теоретичні дослідження питань продовольчої безпеки як однієї з ключових складових системи економічної безпеки та сталого розвитку, а також аналізу та моделювання чинників, які визначають особливості їх забезпечення на регіональному рівні. У контексті еволюції безпекознавчих парадигм [2] увагу науковців слід концентрувати на дослідженні питань забезпечення базових складових безпеки сталого розвитку держави та її регіонів. Розробка прикладних інструментів їх забезпечення як на загальнодержавному, так і на регіональному рівнях, а також аналіз їх ефективності на даний час є пріоритетними завданнями міждисциплінарних досліджень.

Вітчизняними науковцями, а також дослідниками з країн пострадянського простору приділяється значна увага питанням вивчення різноманітних аспектів управління процесами забезпечення сталого розвитку, економічної та продовольчої безпеки систем різного рівня складності та ієрархії. У цьому контексті можна виокремити здобутки таких науковців, як В. Г. Андрійчук, І. К. Бистряков, О. Г. Білорус, І. Ф. Білько, З. С. Варналій, В. І. Власов, В. І. Гець, В. Ф. Горбулін, Б. В. Гунський, Я. А. Жаліло, В. А. Забродський, Т. С. Клебанова, Ю. Г. Лисенко, В. А. Ліпкан, А. І. Мокій, В. І. Мунтіян, В. В. Немченко, Г. А. Пастернак-Таранушенко, Г. Г. Шестопапов, В. Т. Шлем-

ко, Т. І. Пішеніна, В. С. Пономаренко, А. В. Степаненко, М. А. Хвесик, Л. І. Абалкін, Є. А. Олейніков, В. К. Сенчагов, В. Л. Тамбовцев, А. І. Татаркін, А. А. Куклін.

У переважній більшості наукових публікацій, присвячених дослідженню питань управління продовольчою безпекою, як правило, розглядаються показники виробництва та споживання окремих видів продовольства, вплив екологічної та соціальної складової на продовольчу безпеку. Водночас, системного обґрунтування даної категорії практично не існує.

Результати останніх досліджень, пов'язаних з окремими аспектами управління процесами забезпечення продовольчої безпеки [1 – 8] показали, що, незважаючи на численні позитивні зрушення в даному напрямку, слабо вивченою або ж взагалі нерозглянутою залишається ціла низка актуальних задач. Серед питань, які ще не знайшли адекватного сучасним умовам науково-методичного вирішення, варто виділити:

- ✦ уточнення та конкретизація змісту і структури поняття «продовольча безпека регіону» та суміжних з ним понять;
- ✦ постановка завдання управління продовольчою безпекою регіону в умовах скорочення купівельної спроможності населення та зростання рівня соціальної напруженості;
- ✦ розгляд завдання формування механізму управління процесами забезпечення продовольчої безпеки в контексті розширення проблеми до проблематики;
- ✦ розробка прикладних методик діагностики фактичного рівня продовольчої безпеки регіональних систем;
- ✦ формування множини інформативних індикаторів продовольчої безпеки з урахуванням тенденцій розвитку регіонального, міжрегіональних, національного та глобального ринків продовольства;
- ✦ формування та оптимізація механізмів забезпечення продовольчої безпеки регіону з урахуванням ресурсних можливостей агропромислового комплексу територіальних систем регіону, розвитку логістичної інфраструктури ринку продовольства та купівельної спроможності населення;
- ✦ ідентифікація основних причинно-наслідкових комплексів у системі забезпечення розвитку регіональних ринків продовольства та продовольчої безпеки.

Метою даної статті є виклад результатів проведення порівняльного аналізу існуючих підходів до визначення змісту та структури понятійного апарату, котрий визначає особливості регулювання процесів розвитку регіональних ринків продовольства та формування механізму забезпечення продовольчої безпеки регіону.

Забезпечення продовольчої безпеки держави на сучасному етапі повинно розглядатися не тільки як стратегічна мета розвитку вітчизняного продовольчого ринку, але й як основа суверенітету, економічної та соціальної безпеки.

Вивчення літературних джерел, присвячених дослідженню різних аспектів управління процесами забезпечення економічної, і зокрема, продовольчої, безпеки, показало, що на даний час ще не сформовано єдиновизнаного та універсального тлумачення поняття «продовольча безпека». Проведений аналіз показав, що дане поняття є застосовним для характеристики рівня забезпечення продовольством систем різного рівня складності та ієрархії – від домогосподарства до світової економіки. Вивчення праць [1 – 8], в яких наводяться найпоширеніші трактування сутності продовольчої безпеки, свідчить про існування деяких відмінностей у визначеннях даної економічної категорії. У численних наукових публікаціях автори погоджуються з думкою про те, що система продовольчої безпеки повинна будуватися на принципах самозабезпеченості, незалежності, стабільності, доступності продовольства (фізичній та економічній) для населення.

Окремі експерти зводять завдання управління продовольчою безпекою держави та її регіонів лише до повного самозабезпечення продуктами харчування чи до орієнтації на необмежений імпорт, інші – до заміни питання продовольчої безпеки щодо кількості продовольства та його доступності проблемою якості, тобто до забезпечення і контролю якості харчової продукції, її сертифікації та стандартизації [1, с. 48]. Досить ґрунтовний аналіз існуючих підходів до трактування суті поняття продовольчої безпеки та завдань її забезпечення наведений у дослідженні [8], у рамках якого ідентифіковано три основні підходи.

Як зазначається в даній праці, представники першого підходу – переважно економісти країн з розвинутою ринковою економікою – використовують визначення продовольчої безпеки, в якому фігурує тільки споживання. На їхню думку, продовольча безпека – це забезпечення гарантованого доступу населення до продовольства в кількості, необхідній для активного здорового життя. Відповідно до цього, для досягнення продовольчої безпеки існують різні альтернативи – імпорт або самозабезпечення, причому між ними не вбачається істотна різниця при використанні подібного визначення. Прихильники другої точки зору як ще одну ключову позицію в розумінні сутності продовольчої безпеки виділяють здатність країни самостійно забезпечувати себе необхідним обсягом та асортиментом продуктів харчування. Згідно з подібною точкою зору забезпечення продовольчої безпеки передбачає реалізацію таких основних напрямків вирішення проблеми:

- ✦ підтримання постачання продовольства на рівні, достатньому для здорового харчування;
- ✦ забезпечення належного рівня платоспроможного попиту населення;
- ✦ усунення залежності від імпорту та захист інтересів вітчизняних товаровиробників.

Третій підхід ґрунтується на таких критеріях: наявність на продовольчому ринку країни такої кількості продуктів харчування, якої достатньо для підтримки здорового способу життя населення та доступність цих продуктів абсолютно для всіх верств населення [8].

В. В. Немченко [5] пропонує визначати продовольчу безпеку як здатність задовольняти потреби населення в продовольстві в умовах обмежених фінансових, екологічних можливостей держави згідно з науково обґрунтованими нормами, індивідуальними особливостями людини та її платоспроможністю та рівнем цін. Таке визначення продовольчої безпеки є дещо ширшим від поширених в літературі та свідчить, що стану повного забезпечення продовольчої безпеки ще не досягла практично жодна країна світу.

Продовольчу безпеку пропонуємо розглядати як складову економічної безпеки на різних рівнях (державному, міжнародному, регіональному). Вона визначає фізичний та економічний доступ всіх людей у будь-який час до безпечного і поживного продовольства, якого достатньо для забезпечення фізіологічних потреб і активного та здорового життя. У державних документах та їх проектах продовольча безпека України та її регіонів розуміється як стан захищеності життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, за якого гарантується фізична і економічна доступність та якість життєво важливих продуктів харчування для всіх громадян згідно з науково обґрунтованими наборами продуктів харчування, забезпечується продовольча незалежність держави і підтримується стабільність продовольчого забезпечення населення [6].

Серед факторів, від яких буде залежати стан забезпечення продовольчої безпеки, виділяють:

- ✦ рівень розвитку аграрного сектора, включаючи особисті підсобні господарства;
- ✦ розвиток харчової промисловості;
- ✦ рівень експортно-імпортних операцій;
- ✦ рівень купівельної спроможності населення;
- ✦ можливості використання інноваційних технологій;
- ✦ фінансові можливості підприємств;
- ✦ матеріально-технічне забезпечення та інвестиційну привабливість підприємств АПК;
- ✦ рівень підтримки держави, надання підприємствам АПК пільг, ефективної фіскальної політики [5].

З урахуванням результатів, отриманих у праці [7], можна констатувати, що причинами низького рівня забезпечення продовольчої безпеки регіонів країни є:

- ✦ доволі часто спровокований учасниками ринку дефіцит продовольства і низький рівень платоспроможного попиту, що обумовлюють небалансованість внутрішнього продовольчого ринку за попитом і пропозицією;
- ✦ залежність внутрішнього ринку від критичного обсягу імпортних поставок продовольства та низька конкурентоспроможність національного агропромислового комплексу;
- ✦ імпорт продукції низької якості за наявності достатніх обсягів продовольства власного виробництва;
- ✦ нерозвиненість зовнішньоекономічних зв'язків, замкнутість внутрішнього продовольчого ринку;
- ✦ низька ефективність вітчизняного АПК, у тому числі й через існування численних посередницьких структур;

- ✦ перетворення експорту продовольчої продукції на самоціль розвитку регіональних ринків продовольства;
- ✦ нестабільний курс національної валюти в умовах зростання цін на паливно-мастильні матеріали.

Також у літературі, присвяченій питанням забезпечення продовольчої безпеки, окреслюється механізм забезпечення продовольчої безпеки на рівні країни. Немченко В. В. пропонує визначити такий механізм як систему організаційно-економічних і правових заходів з попередження економічних загроз. Згідно з результатами його дослідження, механізм забезпечення продовольчої безпеки на рівні держави включає:

- ✦ моніторинг економіки з метою виявлення і прогнозування внутрішніх і зовнішніх загроз продовольчій безпеці;
- ✦ створення нормативно-правової бази безпеки АПК;
- ✦ кредитування та підтримка державою національного виробника харчових продуктів, забезпечення його конкурентоспроможності;
- ✦ партнерство та кооперація виробників харчових продуктів;
- ✦ високий рівень захисту здоров'я та життя споживачів харчових продуктів;
- ✦ збалансованість харчових продуктів різних вікових і професійних груп населення [5].

Як бачимо з даного визначення, а також з підходу до формування механізму забезпечення продовольчої безпеки, практично в усіх розробках відсутній один із ключових, як на наш погляд, елементів механізму, а саме – формування та розвиток регіональних ринків продовольства. Водночас, зміна характеру зв'язків у продовольчій сфері вимагає зосередження уваги на відстеженні змін внутрішнього та зовнішнього, по відношенню до продовольчого ринку, середовища. Також очевидним є упущення ідентифікації структури системи продовольчої безпеки на рівні регіону.

Для кращого розуміння суті категорії «продовольча безпека» та спектру задач, вирішення яких повинно бути передбаченим механізмом забезпечення даної складової економічної безпеки, пропонується виокремити такі рівні продовольчої безпеки [4]:

- ✦ *мінімальний рівень* – забезпечення населення базовими продуктами харчування на рівні, зниження якого є фізіологічно небезпечним для людини;
- ✦ *стійкий рівень* – забезпечення населення продуктами харчування на раціональному рівні переважно за рахунок власного виробництва;
- ✦ *рівень самодостатності* – забезпечення населення розширеним набором продуктів харчування на раціональному рівні за рахунок зростання зовнішньоторговельного обігу продовольства і забезпечення позитивного або нульового торговельного сальдо.

Продовольча безпека буде забезпеченою, коли налагоджено безперебійне і достатнє з медичної точки

зору постачання населення основними продуктами харчування, і при цьому купівельна спроможність населення дозволяє довести фактичний рівень споживання хоча б до рівня мінімальних фізіологічних норм.

Величину фактичного споживання продуктів харчування на душу населення територіальної системи, а отже, і рівень продовольчої безпеки, визначають такі основні, на нашу думку, чинники:

- ✦ рівень виробництва та постачання продовольства в торговельну мережу і на ринки;
- ✦ розмір та частка витрат на харчування в бюджетах домогосподарств з різним рівнем доходів;
- ✦ чисельність населення території.

Для оцінки рівня забезпечення продовольчої безпеки регіону законодавство рекомендує розрізняти поняття індикаторів та критеріїв продовольчої безпеки. Зокрема, під індикаторами продовольчої безпеки розуміються кількісна та якісна характеристика стану, динаміки і перспектив фізичної та економічної доступності харчових продуктів для всіх соціальних і демографічних груп населення, рівня та структури їх споживання, якості та безпеки продовольства, стійкості та ступеня незалежності внутрішнього продовольчого ринку, рівня розвитку аграрного сектора та пов'язаних з ним галузей економіки, а також ефективності використання аграрного природно-ресурсного потенціалу [3]. Під критеріями – граничне значення індикатора, що є межею, за якою продовольча ситуація в країні вважається небезпечною.

У процесі формування механізму забезпечення продовольчої безпеки необхідною є розробка системи показників, на основі значень яких можна проводити моніторинг ринків продовольства та оцінювати рівень продовольчої безпеки, керуючись фізіологічними, економічними та соціальними критеріями, а також ідентифікувати різницю між існуючим і бажаним станом продовольчої безпеки і розробити стратегію подолання такої невідповідності.

З урахуванням результатів досліджень [1] ідентифіковано основні критерії ефективності регіональних ринків продовольства, і, відповідно, продовольчої безпеки регіону, а саме:

- ✦ рівень задоволення фізіологічних потреб населення територіальних систем регіону в продуктах харчування відповідно до вимог збалансованого раціону харчування людини та мінімізації в продуктах харчування шкідливих для здоров'я речовин;
- ✦ рівень фізичної та економічної доступності продовольства для різних соціальних груп населення з урахуванням їх купівельної спроможності на основі підвищення доходів та стабільності цін на загальнодержавному та регіональному продовольчих ринках. Рівень стійкості регіонального ринку продовольства визначається обсягами та запасами продукції агропромислового комплексу, рівнем закупівельних та роздрібних цін на них;
- ✦ рівень самодостатності агропромислового комплексу регіону в плані забезпечення населення продуктами власного виробництва та залеж-

ність від імпорту по тих позиціях продовольства, з яких регіон має відносні конкурентні виробничі переваги;

- ✦ поточний рівень та тенденції розвитку агропромислового комплексу регіону та можливості забезпечення їх розширеного відтворення;
- ✦ стан і тенденції розвитку логістичної інфраструктури продовольчих ринків в територіальних системах регіону.

Для проведення оцінки рівня забезпечення продовольчої безпеки регіону і, відповідно, ефективності регіонального ринку продовольства пропонується використовувати такі показники:

1) *показник достатності споживання продовольства*, який визначається відношенням фактичного рівня споживання до науково обґрунтованих норм за основними групами продовольчих продуктів;

2) *показник доступності продовольства*, який визначається відношенням вартості річного набору продуктів харчування, що відповідає науково обґрунтованим нормам на 1 людину, до річного доходу на одну людину;

3) *показник продовольчої самодостатності регіону* як частка імпортованого та завезеного з інших регіонів продовольства у загальному обсязі спожитого продовольства.

Зіставлення значень таких показників за декілька звітних періодів дозволяє отримати інформацію про рівень забезпечення продовольчої безпеки регіону, а також відслідковувати ймовірні тенденції розвитку даного процесу.

На основі такої інформації можна робити висновки про ефективність існуючих програм розвитку агропромислового комплексу та забезпечення населення регіону продовольством в необхідних обсягах.

ВИСНОВКИ

Доведено, що забезпечення продовольчої безпеки регіонів держави є необхідною умовою гарантування економічної та соціальної складової безпеки сталого розвитку держави. На основі вивчення літературних джерел проаналізовано існуючі підходи до визначення поняття «продовольча безпека регіону». Ідентифіковано основні чинники продовольчої безпеки на рівні регіону. Запропоновано підхід до формування механізму забезпечення продовольчої безпеки регіону. Для проведення експрес-оцінки рівня забезпечення продовольчої безпеки регіону запропоновано використовувати систему показників, які характеризують рівень достатності споживання продовольства за основними групами продовольчих продуктів, рівень доступності продовольства з урахуванням реальної купівельної спроможності населення, а також рівень продовольчої самодостатності регіону. Подальша розробка інформаційної бази індикаторів продовольчої безпеки потенційно дозволить проаналізувати ефективність механізму управління даною складовою економічної безпеки. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. **Іванова Н. Є.** Система індикаторів продовольчої безпеки України: огляд та аналіз / Н. Є. Іванова, О. В. Балуєва // Державне

управління: удосконалення та розвиток [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=641>

2. **Пілько А. Д.** Еволюція моделей та перспективні напрями розвитку безпекознавства / А. Д. Пілько та ін. // Економічна безпека в умовах глобалізації світової економіки : [колективна монографія у 2 т.]. – Т. 1. – Дніпропетровськ : ФОР Дроб'язко С. І., 2014. – 466 с. – С. 166.

3. Закон України «Про продовольчу безпеку» № 8370-1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JF6GI01A.html

4. **Лозинська Т. М.** Державне управління розвитком продовольчого ринку України в умовах глобалізації економіки : дис. ... д-ра наук з держ. упр.: за спец. 25.00.02 «Механізми державного управління» / Т. М. Лозинська ; Донецький державний університет управління Міністерства освіти і науки України. – Донецьк, 2008 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://disser.com.ua/content/350593.html>

5. **Немченко В. В.** Продовольча безпека України / В. В. Немченко // Збірник наукових праць ВНАУ. – 2012. – № 4 (70). – С. 179 – 182 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://econjournal.vsau.org/files/pdfa/849.pdf>

6. **Корчун В. С.** Продовольча безпека регіону в аспекті транскордонного співробітництва [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://vnu-mi.blogspot.com/2011/05/blog-post_4121.html

7. **Зеленська О. О.** Система продовольчої безпеки: сутність та ієрархічні рівні / О. О. Зеленська // Вісник ЖДТУ. – 2012. – № 1 (59). – С. 108 – 112.

8. **Голікова К. П.** Продовольча безпека держави: сутність, структура та особливості її забезпечення / К. П. Голікова // Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Сер. : Економічні науки, 2012. – Вип. 22. – Ч. II.

REFERENCES

Holikova, K. P. "Prodovolcha bezpeka derzhavy: sutnist, struktura ta osoblyvosti ii zabezpechennia" [Food security: the nature, structure and features of its software]. *Naukovi pratsi Kirovohradskoho natsionalnogo tekhnichnogo universytetu. Ekonomichni nauky*, vol. II, no. 22 (2012).

Ivanova, N. Ye., and Baluieva, O. V. "Systema indyktoriv prodovolchoi bezpeky Ukrainy: ohliad ta analiz" [The system of indicators of food security Ukraine: a review and analysis]. <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=641>

Korchun, V. S. "Prodovolcha bezpeka rehionu v aspekti transkordonnoho spivrobitnytstva" [Food security in the region in terms of cross-border cooperation]. http://vnu-mi.blogspot.com/2011/05/blog-post_4121.html

Lozynska, T. M. "Derzhavne upravlinnia rozvytkom prodovolchoho rynku Ukrainy v umovakh hlobalizatsii ekonomiky" [Governance development of the food market of Ukraine in a globalized economy]. <http://disser.com.ua/content/350593.html>

[Legal Act of Ukraine]. http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JF6GI01A.html

Nemchenko, V. V. "Prodovolcha bezpeka Ukrainy" [Food security Ukraine]. <http://econjournal.vsau.org/files/pdfa/849.pdf>

Pilko, A. D. et al. "Evolutsiia modelei ta perspektyvni napriamy rozvytku bezpekoznavstva" [Evolution models and promising areas of Security studies]. In *Ekonomichna bezpeka v umovakh hlobalizatsii svitovoi ekonomiky*, 166. Dnipropetrovsk: FOP Drob'iazko S. I., 2014.

Zelenska, O. O. "Systema prodovolchoi bezpeky: sutnist ta iierarkhichni rivni" [The system of food security: the nature and hierarchical levels]. *Visnyk ZhDTU*, no. 1 (59) (2012): 108-112.